

KÖZFOGLALKOZTATÁS HATÉKONYSÁGÁNAK ÉS EREDMÉNYESSÉGÉNEK VIZSGÁLATA EDELÉNY TELEPÜLÉSEN[⊗]

THE EXAMINATION OF EFFICIENCY AND SUCCESSFULNESS OF PUBLIC EMPLOYMENT IN TOWN EDELÉNY

KÁLI Richárd

Hallgató
Debreceni Egyetem Műszaki Kar
Műszaki Menedzsment és Vállalkozási Tanszék
4028 Debrecen, Ótometó utca 2-4
kali.richard@freemail.hu

Kivonat: *A közfoglalkoztatásban résztvevők jelentős része hátrányos helyzetű, akik napi megélhetési gondokkal küzdenek, ezért minden olyan munkát el kell fogadniuk, amiből jövedelemhez juthatnak. Kutatásomban Edelény város közfoglalkoztatási programjainak eredményességét és hatékonyságát vizsgálom. A vizsgálat során készített mélyinterjúk, valamint kérdőíves közvélemény-kutatás kiértékelése alapján bemutatom a közfoglalkoztatásban résztvevő személyek, valamint Edelény város lakosságának véleményét, tapasztalatát és észrevételét a közfoglalkoztatási programok eredményességéről és hatékonyságáról.*

Kulcsszavak: *Közfoglalkoztatás, program, közfoglalkoztató, közfoglalkoztatott*

Abstract: *The people, who take part in public employment, are mostly socially disadvantaged, and they face problems of living every day, so they must accept all works that bring some income for them. In my research I examine the efficiency and successfulness of Edelény's public work programs. Relying on the findings of my deep interviews and questionnaire public survey, I show the opinion, experiences and reflections of participants involved public employment and inhabitants of Edelény about the efficiency and successfulness of public work's programs.*

Keywords: *Public employment, program, public employer, public employed*

1. BEVEZETÉS

Hazánkban a mélyszegénység enyhítésére hosszú évek óta nem került sor, ezért egyre többen kerülnek kilátástalan helyzetbe, ami az életkörülményük drasztikus romlásához vezet. A közfoglalkoztatásban résztvevők jelentős része hátrányos helyzetű (túlnyomó részük roma származású), akik napi megélhetési gondokkal küzdenek, ezért minden olyan munkát – beleértve a közfoglalkoztatás keretében végzett munkát is – el kell fogadniuk, amiből jövedelemhez juthatnak (iskolai végzettségtől függetlenül).

Kutatásomban Edelény város közfoglalkoztatási programjainak eredményességeit és hatékonyságát vizsgálom. A vizsgálat során bemutatom Edelény város foglalkoztatási helyzetének alakulását, kitérve a város népességére, az iskolázottságra, valamint a település munkanélküliségi mutatóira. Vizsgálom Edelény településen jelenlévő közfoglalkoztatók foglalkoztatási hatékonyságát. Bemutatom, hány fő regisztrált munkanélküli személlyel létesült közfoglalkoztatási munkaviszony. A foglalkoztatott munkavállaló milyen korcsoportba tartozik és milyen iskolai végzettséggel rendelkezik. Ismertetem a városban lévő közfoglalkoztatókkal és közfoglalkoztatottakkal készített interjúk tapasztalatait, továbbá kiértékelem Edelény lakosságának körében végzett közvélemény kutatás (kérdőíves felmérés) eredményét.

[⊗] Szaklektorált cikk. Leadva: 2015. május 04., Elfogadva: 2015. május 15.
Reviewed paper. Submitted: 04. 05., 2015. Accepted: 15. 05., 2015.
Lektorálta: Dr. T. Kiss Judit / Reviewed by Judit T. Kiss PhD

2. A KÖZFOGLALKOZTATÁS RENDSZERE

A közfoglalkoztatás rendszerét az elmúlt években jelentősen átalakították. „A közfoglalkoztatás átalakítása következtében 2011. január 1-jétől megszűnt a közmunkaprogram, a közcélú munka és a közhasznú munkavégzés, melyeket az egységes közfoglalkoztatás rendszere váltott fel” [1].

„A közfoglalkoztatás a munkaviszony egy speciális formája, támogatott „tranzitfoglalkoztatás”, amelynek célja, hogy a közfoglalkoztatott sikeresen vissza-, illetve bekerüljön az elsődleges munkaerő-piacra. A közfoglalkoztatás átmeneti munkalehetőséget biztosít azok számára, akiknek az önálló álláskeresése hosszú ideig eredménytelen” [1].

„A közfoglalkoztatás számottevő lehetőséget jelent a halmozottan hátrányban lévő, FHT¹-ban részesülő, illetve álláskeresési vagy szociális ellátásra nem jogosult álláskeresők (kiemelten a megváltozott munkaképességűek, a hajléktalanok, menekültek, roma nemzetiségű álláskeresők) átmeneti jellegű, határozott időtartamú foglalkoztatására” [1].

3. EDELÉNY TELEPÜLÉS FOGLALKOZTATÁSI HELYZETE

Edelény Borsod-Abaúj-Zemplén megye központjától, Miskolctól 25 kilométerre fekszik. A város közúton és vasúton is egyaránt jól megközelíthető. Edelény városa a térség kereskedelmi és szellemi-kulturális központja. „A város gazdasági szerkezetét hosszú évtizedeken át a szénbányászat és a mezőgazdaság határozta meg. A bányákat azonban 1995 augusztusában bezárták, a nagyüzemi termelés helyett mezőgazdaságára, a saját célra termelő szőlő- és gyümölcsstermesztés a jellemző” [2]. Edelény település népessége folyamatosan csökken és öregszik. A városból való elvándorlás egyre jobban felgyorsul. Az elvándorlás okai elsősorban a nagymértékű munkanélküliség, az alacsony jövedelem, a gyenge szociális ellátás (bár ez mára folyamatos fejlődést és erősödést mutat), valamint a rossz infrastruktúra.

A KSH² 2011-es népszámlás adatai alapján Edelény település összlétszáma 9.896 fő ebből 4.699 férfi és 5.197 nő. A településen a korcsoport szerinti megoszlás az alábbiak szerint alakult: a 14 évnél fiatalabbak száma 1.433 fő, a 15 és 39 év közötti lakosok száma 3.098 fő, a 40 és 59 év közöttieké 3.021 fő, a 60 és 69 év közöttieké 1.106 fő, míg a 70 év fölöttieké 1.238 fő.

Edelény település jól fejlett, és megfelelő színvonalon működő oktatási és nevelési intézményhálózattal rendelkezik, ez elengedhetetlenül fontos, hiszen a gazdaság és társadalom fejlesztéséhez (a munkanélküliség visszaszorításához) folyamatosan biztosítani kell – megfelelően képzett szakemberek bevonásával – a színvonalas nevelést és oktatást, valamint elő kell segíteni a célt (a társadalom számára is hasznos) képzéseket.

A városban a roma lakosság él a legrosszabb szociális körülmények között, rájuk jellemző leginkább, hogy tartós szegénységben élnek. A társadalmi-gazdasági helyzetüket tekintve a leghátrányosabb helyzetben vannak. A roma lakosság jelentős részét érinti a tartós munkanélküliség. „A cigány népesség iskolázottsági színvonala a különböző pozitív kezdeményezések ellenére is messze elmarad a többségi társadalométól, foglalkoztatási mutatójuk lényegesen rosszabb, mint a többségi társadalomé, a roma háztartásokat az átlagnál jobban sújtja a tartós szegénység” [3].

3.1. Edelény település munkanélküliségi mutatóinak alakulása

Edelény városában 2011-2014 között 21 kis- és középvállalkozás összesen 360 millió Ft munkahelyteremtő beruházási támogatásban részesült a NFA³-ból. Ezzel 158 új munkahely létesítését segítette elő. Elmondható, hogy a városban az elnyert munkahelyteremtő támogatások összege és a pályázat iránt érdeklődő vállalkozások száma az elmúlt négy évben folyamatosan nőtt.

A településen a munkaerő-piaci helyzet – mint ahogyan azt a 1. táblázat adatai is mutatják –

¹ Foglalkozást Helyettesítő Támogatás

² Központi Statisztikai Hivatal

³ Nemzeti Foglalkoztatási Alap

jelentős mértékben javul. A NFSZ⁴ nyilvántartásában szereplő álláskeresők száma Edelény városban 1,2 ezer főről 654 főre esett vissza, azaz az elmúlt másfél év alatt havonta átlagosan 15-20%-kal kevesebben szerepelnek a kirendeltség nyilvántartásában (1. táblázat). Az álláskeresők számának jelentős csökkenését elsősorban az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök, különösen a közfoglalkoztatás valamennyi típusának alkalmazása segítette elő.

Vizsgált időszak	Nyilvántartott összes Fő	Folyamatosan nyilvántartott hossz>365 nap	Járadék típusú ellátás Fő	Segély típusú ellátás Fő	FHT, RSZS* fő	Munkavállaló korú népesség fő**	Relatív mutató*** %
2013. január	1222	356	88	9	538	6971	17,53
2013. február	1275	410	77	9	553	6971	18,29
2013. március	1105	396	58	10	455	6971	15,85
2013. április	1030	390	49	10	424	6971	14,78
2013. május	941	366	48	12	414	6971	13,5
2013. június	943	356	72	10	394	6971	13,53
2013. július	963	374	60	10	404	6971	13,81
2013. augusztus	932	366	50	11	399	6971	13,37
2013. szeptember	871	367	32	12	371	6971	12,49
2013. október	915	398	47	11	404	6971	13,13
2013. november	635	261	34	9	245	6971	9,11
2013. december	663	255	70	11	244	6971	9,51
2014. január	690	260	64	11	255	7286	9,47
2014. február	675	249	56	12	241	7286	9,26
2014. március	673	240	48	13	255	7286	9,24
2014. április	643	234	42	13	254	7286	8,83
2014. május	1098	229	80	17	493	7286	15,07
2014. június	866	221	63	13	366	7286	11,89
2014. július	850	221	35	15	369	7286	11,67
2014. augusztus	878	202	46	16	392	7286	12,05
2014. szeptember	654	177	37	14	280	7286	8,98

*Rendszeres szociális segély

**Munkavállaló korú népesség (fő) - a KSH népszámlálási illetve népesség-nyilvántartási adatai 2011.12.31-i állapot szerint (15-61 éves férfiak és 15-61 éves nők száma). Az adatok a 2014-es évben frissültek, ezért ott már a KSH népszámlálási illetve népesség-nyilvántartási adatainak 2013.01.01-i állapot szerinti (15-64 éves férfiak és 15-64 éves nők száma) adatait vettük figyelembe.

***Relatív mutató - a nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korú népesség %-ában.

1. táblázat: A nyilvántartott álláskeresők száma Edelény településen (havi bontásban) a NFSZ településsoros munkanélküli adatainak alapján
(Forrás: ÁFSZ, 2014 adatai alapján saját készítés)

⁴ Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat

DEBRECENI MŰSZAKI KÖZLEMÉNYEK 2015/1

Regisztrált álláskeresők száma zárónapon	2013/Jan	2013/Feb	2013/Mar	2013/Apr	2013/May	2013/Jun	2013/Jul	2013/Aug	2013/Sep	2013/Oct	2013/Nov	2013/Dec	2014/Jan	2014/Feb	2014/Mar	2014/Apr	2014/May	2014/Jun	2014/Jul	2014/Aug	2014/Sep
18 év és alatta	6	6	7	6	5	3	4	3	3	3	2	1	1	1	3	2	3	9	22	8	3
19 év	15	18	17	16	13	18	22	22	16	14	12	10	13	10	11	11	8	8	15	8	7
20 - 24 év	196	208	182	168	152	159	163	164	157	159	121	101	106	111	108	102	160	149	144	129	100
25 - 29 év	170	180	157	149	133	125	137	129	118	126	91	93	90	90	91	86	161	117	113	124	89
30 - 34 év	141	141	121	116	102	107	104	97	87	92	60	65	67	69	67	56	113	85	83	102	76
35 - 39 év	143	161	140	130	113	120	117	112	104	112	74	80	79	87	90	84	136	103	99	103	76
40 - 44 év	131	125	113	110	108	109	107	103	95	103	61	72	82	72	65	64	111	83	76	86	71
45 - 49 év	145	151	122	103	101	97	102	101	100	104	63	75	77	77	79	76	134	99	95	103	67
50 - 54 év	135	136	117	107	93	93	96	90	93	96	68	72	78	71	65	65	117	93	90	97	71
55 - 59 év	124	130	110	104	99	95	93	94	81	88	68	76	79	72	80	82	126	98	90	92	69
60 - 62 év	16	19	19	21	22	17	18	17	17	18	15	18	18	15	14	15	28	22	23	26	25
62 év felett																	1	0			
Összes	1222	1275	1105	1030	941	943	963	932	871	915	635	663	690	675	673	643	1098	866	850	878	654
Általános iskolai végzettség nélkül	97	99	77	77	67	67	69	64	66	72	37	32	30	30	31	30	89	75	79	88	46
Általános iskola	389	408	340	328	309	302	321	302	273	292	181	196	202	189	193	190	400	311	309	328	231
Szakiskola	24	27	22	21	16	20	17	21	22	21	17	16	15	14	14	15	29	20	22	23	12
Szaktudás- képző	386	401	351	319	296	281	286	272	252	260	201	231	250	248	244	226	316	237	217	231	186
Gimnázium	140	149	139	123	113	120	121	121	109	111	80	86	91	97	90	84	121	105	112	97	89
Szakközépiskola	104	105	94	87	83	88	86	85	80	82	52	54	55	50	58	55	79	81	66	59	51
Technikum	42	44	39	35	28	33	33	29	33	34	31	22	22	23	21	20	33	16	18	18	16
Főiskola	29	28	28	26	19	21	22	26	25	30	23	15	15	18	16	15	21	15	20	26	16
Egyetem	11	14	15	14	10	11	8	12	11	13	13	11	10	6	6	8	10	6	7	8	7
Összes	1222	1275	1105	1030	941	943	963	932	871	915	635	663	690	675	673	643	1098	866	850	878	654

2. táblázat: A nyilvántartott álláskeresők száma korcsoportok és iskolai végzettség szerint Edelény településen
(Forrás: B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Munkaügyi központ adatai alapján - saját készítés)

A nyilvántartott álláskeresők korösszetétele (2. táblázat) rendkívül vegyes, nincs köztük kiugró korcsoport. Elmondható, hogy a 20 és 59 év közöttiek száma teszi ki az álláskeresők 95%-át (2. táblázat). Meglepő viszont, hogy a legtöbb munkanélküli közel 17% a 20-24 évesek között található. Megfigyelhető az is, hogy az 50 év fölötti álláskeresők aránya átlagosan 23,2%, ez az a korosztály, aki a legnehezebben tud elhelyezkedni a munkaerőpiacon (2. táblázat). A regisztrált munkanélküliek legnagyobb hányada, mint ahogy azt a 2. számú táblázat is mutatja a 8 általános osztályt vagy annál kevesebbet végzetek köréből kerül ki. Ide tartozik mintegy 40%-uk, ez az arány 2014-ben már több esetben is javulást mutatott az időszakos közmunkaprogramoknak köszönhetően. Elmondható azonban, hogy az alacsony iskolai végzettségű, szakképzetlen lakosság foglalkoztatásba történő bevonása a legnehezebb feladat. A nyilvántartott munkanélküliek közül több mint 30%-a szakiskolát vagy szakmunkásképzőt végzett. Az álláskeresők több mint 9%-a tartozott a vizsgált időszakban a szakközépiskolákban végzetek csoportjába, továbbá csaknem 12%-uk végzett gimnáziumban, míg a technikumot az álláskeresők több mint 3%-a végezte el. A diplomások aránya pedig közel 4%. Összességében elmondható, hogy a magasabb iskolai végzettséghez nagyobb munkaerő-piaci aktivitás párosul. Jelentős a különbség a 8 általánost el nem végzők és a felsőfokú végzettséggel rendelkező munkaerő-piaci részvétele között.

3.2. Edelény település munkanélküliségi mutatóinak alakulása

A munkanélküliek többsége a közfoglalkoztatási programok révén kerül vissza a munka világába. A településen közfoglalkoztatóként (2013-ban és 2014-ben) a B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Munkaügyi központ adatai alapján az alábbi önkormányzatok, intézmények, nonprofit Kft-k és állami cégek vettek részt:

- Edelény Város Önkormányzat,
- Edelényi Szociális Szolgáltató Központ,
- Koch Róbert Kórház és Rendelőintézet,
- Borsodi Közszolgáltató Nonprofit Kft.
- Edelény Mátyás Óvoda és Bölcsőde,
- Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészeti Iskola,
- B.-A.-Z. Megyei Rendőrkapitányság (Edelényi kapitánysága)
- Szent Miklós Görögkatolikus Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészeti Iskola Oltalom Tagóvodája,
- Művelődési Központ, Könyvtár és Szekrényessy Árpád múzeum,
- Klebelsberg Intézményfenntartó Központ Edelényi Tankerülete,
- Magyar Közút Nonprofit ZRt. (edelényi üzemmérnökség),
- Szent János Görögkatolikus Gimnázium és Szakképző Iskola,
- CHACO Foglalkozási Rehabilitációs Nonprofit Közhasznú Korlátolt Felelősségű Társaság,
- Edelény Civil Nemzetiségi Önkormányzat,
- Edelény Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat,
- Edelény Görög Katolikus Egyházközség.

A közmunkaprogramok (különösen a mintaprogramok) megvalósítása az érintett közfoglalkoztatókat arra ösztönzi, hogy más perspektívában is gondolkodjanak, új szerepeket vállaljanak fel, és a megszokottól eltérő megoldásokat is kezdeményezzenek. „A szervezetek mérete, befogadó kapacitása erősen befolyásolja a közfoglalkoztatáshoz rendelkezésre álló erőforrásokat. A mozgósítható erőforrások eltérő mennyisége és adekvátsága következtében az eredményességi potenciál szintén nagyon eltérő lehet.” [4]. A nagyobb létszámú foglalkoztatás esetén a közfoglalkoztatási program szervezése komoly felkészülést és odafigyelést igényel. Az ilyen programok lebonyolításához már komoly infrastruktúra szükséges. 50 főt meghaladó foglalkoztatás esetén külön figyelmet kell fordítani az adminisztrációs feladatok megoldására (jelenléti ívek vezetése, igazolások nyomon követése, bérfizetés stb.), az emberek eszközökkel való ellátására, a napközbeni irányítására. Folyamatosan biztosítani kell a gépi és kézi szerszámok karbantartását, azok kiadásának,

visszavételének rendjét. Meg kell oldani a munkaszállítást, a munka és védőruházat kezelését. Kijelenthető tehát, hogy a közfoglalkoztatottak munkafolyamatának tervezése, a munkaeszközök és erőforrások kezelése komoly feladat elé állítja a foglalkoztatót. A nehézségek ellenére elmondható, hogy a közfoglalkoztatók a programok koordinációját, tervezését, szervezését, irányítást megfelelően látták el.

Az elmúlt három évben Edelény közfoglalkoztatói jelentős mértékben vontak be (kizárólag) regisztrált munkanélkülieket a vállalt programok megvalósításába, amihez nagymértékű támogatásban részesültek (3. táblázat) az NFA-ból. Az elmúlt években a közfoglalkoztatási programok támogatási összege, ahogyan az a 3. táblázatban is látható folyamatosan növekszik. A foglalkoztatók szinte az összes közfoglalkoztatásban végezhető tevékenységre létesítenek közfoglalkoztatási jogviszonyt.

Időszak	Kifizetett összeg (millió Ft-ban)	Foglalkoztatottak létszáma (fő)
2011. év	76	496
2012. év	223,4	439
2013. év	248,2	867
2014. év (január-augusztus)	247	523

3. táblázat: Közfoglalkoztatási programok megvalósítására kapott támogatás, valamint a közfoglalkoztatási programokban résztvevők száma
(Forrás: B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Munkaügyi központ adatai alapján - saját készítés)

A 4. táblázat korcsoportonként és iskolai végzettség szerint tartalmazza, hogy hány fő került foglalkoztatásra közfoglalkoztatási jogviszony keretében Edelény városában lakó regisztrált álláskeresők közül 2013 januárjától 2014 szeptemberéig. Megfigyelhető, hogy a regisztrált munkanélküliek valamennyi korcsoportjából arányosan kerültek foglalkoztatásra. A legtöbb foglalkoztatott átlagosan közel 18%-a 25-29 éves korosztályból került ki. A 20-24, a 30-34 valamint a 45-49 év közötti korcsoportból átlagosan közel 12% került foglalkoztatásra. Ettől a szinttől alig marad el a 35-44 éves, valamint az 50-54 éves korcsoport, ahol is az álláskeresők közel 11%-a kerül felvételre. A közfoglalkoztatási programokba a 20 év alatti és a 60 év feletti korosztályból minimális álláskereső került be.

Mint ahogyan azt már korábban is említettem az alacsony iskolai végzettségű szakképzetlen lakosság foglalkoztatásába történő bevonása a legnehezebb feladat. Elmondható, hogy Edelény települése ezt a feladatot jól teljesítette. A vizsgált időszakban a közfoglalkoztatási jogviszony keretében foglalkoztatottak majdnem fele, azaz 49%-uk a 8 általános iskolát vagy annál kevesebbet végeztek közül került ki. A szakmunkások közül csaknem 23%, míg a gimnáziumot végeztek köréből 13 % került be különböző közfoglalkoztatási programokba.

Összességében megfigyelhető, hogy a közfoglalkoztatók a közfoglalkoztatási programok tervezésekor figyelembe vették a településen élő munkanélküliek adottságait (iskola végzettségüket, képességeiket) valamint a település helyi sajátosságait. Valamint elősegítették a közfoglalkoztatási programok beindításával a tartós munkanélküliek munkaerő-piaci reintegrációját.

DEBRECENI MŰSZAKI KÖZLEMÉNYEK 2015/1

Regisztrált álláskeresők száma zárónapon	2013/Jan	2013/Feb	2013/Mar	2013/Apr	2013/May	2013/Jun	2013/Jul	2013/Aug	2013/Sep	2013/Oct	2013/Nov	2013/Dec	2014/Jan	2014/Feb	2014/Mar	2014/Apr	2014/May	2014/Jun	2014/Jul	2014/Aug	2014/Sep
18 év és alatta	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	1	15	3
19 év	0	0	0	3	0	0	0	0	2	0	0	4	0	1	0	0	0	0	3	10	2
20 - 24 év	0	1	0	32	9	2	1	0	5	1	3	55	10	14	1	14	0	12	14	19	37
25 - 29 év	1	1	0	40	13	5	1	1	11	2	10	59	9	23	4	3	0	17	25	17	40
30 - 34 év	1	2	0	25	5	3	2	0	7	2	7	55	8	6	2	5	1	18	12	16	30
35 - 39 év	0	0	0	25	6	2	1	1	5	0	13	43	9	6	1	2	1	19	17	16	24
40 - 44 év	1	1	0	17	6	3	4	1	5	0	5	49	1	9	0	3	0	7	16	14	17
45 - 49 év	1	0	0	24	9	2	3	0	6	1	12	49	6	8	2	8	2	18	19	15	36
50 - 54 év	1	1	0	29	6	3	1	0	5	0	8	35	5	7	0	8	0	19	10	14	28
55 - 59 év	2	1	0	23	8	1	1	0	10	0	7	34	2	9	1	3	0	14	13	15	23
60 - 62 év	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	6	3	0	1	0	0	3	2	3	4
62 év felett	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Összes	7	7	0	221	62	23	14	3	56	6	65	391	54	84	12	46	4	127	133	154	244
Általános iskolai végzettség nélkül	0	0	0	19	2	2	0	0	3	0	2	47	9	5	0	3	1	7	12	6	40
Általános iskola	2	0	0	92	17	4	3	1	21	0	14	180	28	26	4	18	1	52	44	51	113
Szakiskola	0	0	0	8	4	1	0	1	0	1	2	17	3	2	0	1	0	9	4	2	16
Szaktanács- képző	1	3	0	61	16	8	7	0	13	2	25	81	10	11	0	11	1	38	21	42	41
Gimnázium	4	1	0	20	14	2	2	0	14	1	6	37	1	20	4	6	1	12	21	38	19
Szakközépiskola	0	2	0	11	5	3	1	1	5	1	9	22	1	10	1	5	0	1	15	11	8
Technikum	0	0	0	7	1	1	0	0	0	0	4	1	0	3	1	1	0	4	7	0	3
Főiskola	0	1	0	2	3	1	1	0	0	1	3	6	2	5	2	1	0	4	8	2	4
Egyetem	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	2	0
Összes	7	7	0	221	62	23	14	3	56	6	65	391	54	84	12	46	4	127	133	154	244

4. táblázat: Edény városban lakó regisztrált álláskeresők közfoglalkoztatási programba belépők számának alakulása korcsoportok és iskolai végzettség szerint

(Forrás: B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Munkaügyi központ adatai alapján - saját készítés)

4. KÖZFOGLALKOZTATÁS HATÉKONYSÁGÁNAK ÉS EREDMÉNYESSÉGÉNEK VIZSGÁLATA

A vizsgálat során elsősorban arra törekedtem, hogy a városban élő lakosság, valamint a közfoglalkoztatásban résztvevő személyek, szervezetek véleménye és tapasztalata alapján felmérjem a közfoglalkoztatási programok hatékonyságát és eredményességét. A vizsgálat főként az elvégzett munka minőségét, a munkához való hozzáállást, a munkafolyamatok szervezését és ellenőrzését, a közfoglalkoztatási rendszer előnyeit és hátrányait mérte fel.

4.1. A közfoglalkoztatásban résztvevő személyek véleménye a közfoglalkoztatási programokról

A közfoglalkoztatásban résztvevő személyekkel interjút készítettem. Azt tapasztaltam, hogy a közfoglalkoztatott munkaviszonyban álló személyek jelentős része nem szeretett volna interjút adni, de „nem hivatalosan” szívesen elmondták véleményüket és észrevételeiket. Mélyinterjút Edelény Város Önkormányzat közfoglalkoztatási programjainak szervezésével és koordinálásával megbízott személlyel, valamint négy közfoglalkoztatási munkaviszonyban álló (takarító, irányító, kisművező, segédmunkás) munkavállalóval készítettem.

A közfoglalkoztatásban résztvevő személyekkel történt beszélgetések, interjúk készítése során azt tapasztaltam, hogy nagy részük köztisztviselési, városüzemeltetési feladatot látott el. A foglalkoztatottak sok esetben nem voltak tisztában azzal, hogy milyen közfoglalkoztatási programban vesznek részt. A mélyinterjúban megkérdezett munkaszervező elmondta, hogy a programok indulásáról e-mailben kapnak tájékoztatást a munkaügyi kirendeltségtől. A programok támogatásához kérelmet kell benyújtani. A kérelmek elkészítésére, benyújtására sokszor csak 24-48 óra áll rendelkezésre. Jelentősen megnő az adminisztrációs feladat a munkaszerződések megkötésekor és felmondásakor. A közfoglalkoztatási programok pénzügyeinek intézése jelentős plusz terhet ró a közfoglalkoztatóra (pénzügyi csoportra). A közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó képzéseket a közfoglalkoztatók és a képzésben résztvevő személyek is egyaránt jónak tartják (annak kezdeti buktatóinak ellenére is). Az interjú során egy a képzési programban már részt vett személy elmondta, hogy a képzést nagyon hasznosnak tartotta, viszont sajnálja, hogy csak tanúsítványt kapott a képzésről nem pedig OKJ-s bizonyítványt. Elmondása szerint probléma továbbá, hogy a képzés során az előadók mereven rakaszkodnak a képzés anyagához és semmilyen rugalmasságot nem engednek meg.

A foglalkoztatásban résztvevők elmondták, hogy nehéz a programokba való bekerülés. A foglalkoztatók főleg a férfi munkaerőre tartanak igényt a megterhelő fizikai munka miatt. A férfiakat főleg segédmunkás, kisművező, kőműves és irányító munkakörben alkalmazzák. A nők kevésbé tudnak részt venni a közfoglalkoztatási programokban, ha mégis bekerülnek, akkor főleg takarító, adminisztrátor, portás munkakörökben alkalmazzák őket. Az utóbbi években, a mezőgazdasági programokba nagyobb létszámban tudtak női munkavállalókat bevonni.

A munkanélküliek folyamatosan (sokszor hetente) érdeklődnek a városban lévő közfoglalkoztatóknál a programok indulásáról, minden alkalommal feliratkoznak azokra. Amennyiben beindul egy program, akkor a közfoglalkoztató a korábban már jelentkezett munkanélküliek közül választja ki azokat, akikkel közfoglalkoztatási munkaviszonyt kíván létesíteni. Előfordul azonban az is, hogy a munkanélküli személy visszautasítja a felkínált munkát. A visszautasítás indokaként általában a kedvezőtlen fizikai, valamint mentális állapotukra hivatkoznak. A közfoglalkoztatók a kérelemben benyújtott szaktudást igénylő munkakörökre nehezen találnak megfelelő képzettséggel, képesítéssel rendelkező személyeket (pl. kőműves, kertész stb.). A közfoglalkoztatásban résztvevő munkavállalók nagy részének nincs motivációja (nincs kedve a munkához). Valószínűleg ez annak tudható be, hogy elszoktak a rendszeres napi munkavégzéstől, valamint a napi kijelölt feladat nem jelent számukra kihívást. A közfoglalkoztatottak munkabérééről megosztották a vélemények. A munkavállalók nagy része kevesellte, de akadt olyan is, aki megfelelőnek tartotta a bérét. A munkaadók a szakmunkások és az irányítói feladatot ellátó személyek bérét tartják kevésnek. A közfoglalkoztatók többsége azon a véleményen van, hogy a munkaidő alap kihasználtsága az irányító munkakört betöltő személy rátermettségétől, keménységétől függ. A legnehezebb feladat viszont rátermett munkavezetőt, irányítót találni (az alacsony bérezés miatt). Az irányítóknak naponta három

alkalommal kell ellenőrizni a közfoglalkoztatásban résztvevő személyek jelenlétét, munkáját és az elvégzett feladat minőségét. A közfoglalkoztatottak munkájára panasz általában a lakosság részéről érkezik. A panaszok többsége a munkavállalók munkavégzésére irányul „nem dolgoznak, csak ülnek”. Ilyen esetekben a jelzést követően az irányító kimegy a megnevezett munkaterületre és ellenőrzi a dolgozókat, ha szükséges figyelmeztetésben részesíti őket.

A foglalkoztatóknak a legnagyobb problémát a munkavállalók alkoholfogyasztása jelenti. Azoknál a munkanélkülieknél, akik tartósan munka nélkül maradnak, úrrá lesz a tehetetlenség és tétlenség, valamint egy idő után a szegénység, ez pedig kedvez az alkoholfogyasztásnak, ami (rövid időn belül) életformává válhat. A gondot az jelenti, hogy ezeket a munkavállalókat is vissza kellene vezetni a munka világába, ám ez nagyon nehéz. Sok esetben már nem képesek az alkohol nagymennyiségű napi fogyasztását abbahagyni és ez által, saját maguk gátolják a munkához jutásukat. A munkáltató az alkoholfogyasztók kiszűrése érdekében rendszeres alkoholszondás vizsgálatot végez. Amennyiben az ellenőrzés során ittas munkavállalót találnak akkor, annak rendkívüli felmondással azonnal megszüntetik a munkaviszonyát.

A közfoglalkoztatóknak a napi munkavégzés (ütemezését) nehezíti, hogy a munkavállaló a szabadság iránti igényét nem jelzi időben. Nem tájékoztatja a foglalkoztatót, hogy táppénzes állományba került, sokszor ez csak utólag derül ki, akkor is a munkavállaló utánajárásának köszönhetően. Az igazolatlanul távolmaradt munkavállalókkal szemben a foglalkoztató szankciókat alkalmaz (fegyelmi, rendkívüli felmondás). A programokban résztvevő munkavállalók körében jellemző, hogy gyakran kerülnek táppénzes állományba (a helyi pletykák szerint sok esetben indokolatlanul).

A közfoglalkoztatási programok nagy előnye, hogy lehetőség van kis- és nagy értékű tárgyi eszköz beszerzésére. Az eszközök megvásárlásával jelentősen növekednek a foglalkoztató tárgyi eszközei. Ezek az eszközök elengedhetetlenek a napi munkafolyamatok ellátásához. A munkavállalók sok esetben arra panaszkodtak, hogy gyenge, rossz minőségű eszközök kerülnek beszerzésre. Ennek oka, hogy a foglalkoztató kevés önrészt tud vagy akar hozzárakni a kis- és nagy értékű tárgyi eszközök beszerzéséhez, ezért az elnyert - rendelkezésre álló – forrásból minél több szerszámot kíván beszerezni (emiatt a gyengébb minőségű eszközöket kell megvásárolni). Az interjúk során megkérdezett egybehangzó vélemények alapján a közmunka elősegíti a város fejlesztését és fejlődését.

4.2. Kérdőíves felmérés a közfoglalkoztatási programok hatékonyságáról és eredményességéről

A kérdőív Edelény városában élő emberek véleményét, tapasztalatait és észrevételeit mérte fel a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatottak által végzett munkáról. 100 edelényi lakost kértem meg arra, hogy töltsse ki az általam összeállított kérdőívet.

A kérdőív kitöltésekor a válaszadók 61%-a munkaviszonyban állt, míg 30%-uk nyugdíjas volt. A kitöltésben résztvevők 9%-a vallotta magát munkanélkülinek. A válaszadók 42%-a már részt vett (vagy jelenleg is részt vesz) közfoglalkoztatásban, a többség 58% azonban még nem állt közfoglalkoztatási munkaviszonyban. A felmérésben résztvevők 82%-ának volt, vagy jelenleg is van olyan ismerőse, aki közfoglalkoztatás keretében dolgozik. A kérdőívet kitöltők mindössze 18%-ának nincs ilyen ismerőse. Összességében tehát elmondható, hogy a válaszadóknak a többsége találkozott már közfoglalkoztatásban résztvevő személlyel, vagy vett már részt közfoglalkoztatásban. Kijelenthető, hogy a válaszadók, a közfoglalkoztatásról – ha kis mértékben is – de rendelkeznek alapvető információval, tapasztalattal.

Válasz lehetőségek	Értékelhető válaszok (%)
Egyáltalán nem hasznos	12
Részben hasznos	70
Teljes mértékben hasznos	18

5. táblázat: Hasznos-e a közfoglalkoztatás keretében végzett munka Edelény település számára (Forrás: saját felmérés alapján)

Arra a kérdésre, hogy a közfoglalkoztatás keretében végzett munka hasznos-e a társadalom és Edelény településnek (5. táblázat), a válaszadók 70%-a gondolta úgy, hogy részben hasznos, 18%-uk, hogy teljes mértékben hasznos. A megkérdezettek mindösszesen csak 12%-a gondolta azt, hogy egyáltalán nem hasznos a közfoglalkoztatás keretében végzett munka a település számára. Elmondható tehát, hogy a válaszadók jelentős többsége hasznosnak itéli a közfoglalkoztatást.

Válasz lehetőségek	Értékelhető válaszok (%)
Egyáltalán nem segíti	8
Részben segíti	74
Teljes mértékben segíti	18

6. táblázat: Mennyire segíti Edelény településen a közfoglalkoztatás a településüzemeltetést, a helyi közutak és tartozékainak kialakítását és fenntartását, közparkok és egyéb közterületek kialakítását és fenntartását

(Forrás: saját felmérés alapján)

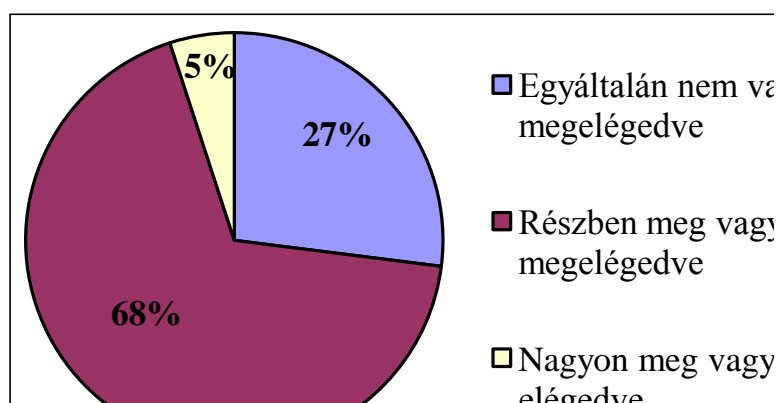
A kérdőívet kitöltő edelényi lakosok (6. táblázat) 74%-a vélte úgy, hogy a közfoglalkoztatás a városban a településüzemeltetést, a helyi közutak és tartozékainak kialakítását és fenntartását, közparkok és egyéb közterületek kialakítását és fenntartását részben segíti. A válaszadók 18%-a, úgy ítélte meg, hogy teljes mértékben segíti, 8%-uk pedig az gondolta, hogy egyáltalán nem segíti.

Válasz lehetőségek	Értékelhető válaszok (%)
Egyáltalán nem segíti	14
Részben segíti	48
Teljes mértékben segíti	38

7. táblázat: Mennyire segíti Edelény településen a közfoglalkoztatás a köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítását

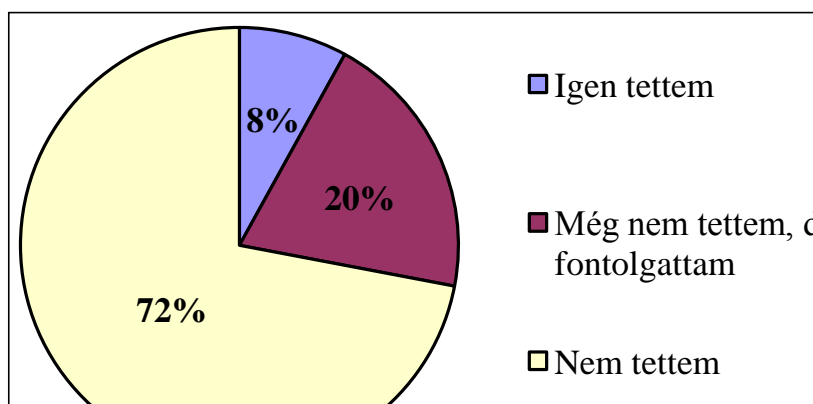
(Forrás: saját felmérés alapján)

Arra, hogy mennyire segíti Edelény településen a közfoglalkoztatás a köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítását a válaszadók (7. táblázat) 38%-a vélte úgy, hogy teljes mértékben segíti, 48%-uk gondolta azt, hogy részben segíti és 14% mondta azt, hogy egyáltalán nem segíti.

1. ábra: Mennyire van megelégedve a közfoglalkoztatottak által végzett munkával
(Forrás: saját felmérés alapján)

A közfoglalkoztatottak által végzett munkával a válaszadók (1. ábra) mindössze 5%-a volt nagyon megelégedve, míg 68%-uk részben volt megelégedve. A válaszadók több mint egynegyede azaz 27%-a egyáltalán nem volt megelégedve.

2. ábra: Tett-e már panaszt illetve élt-e már kifogással a közfoglalkoztatottak által végzett munkával kapcsolatban
(Forrás: saját felmérés alapján)

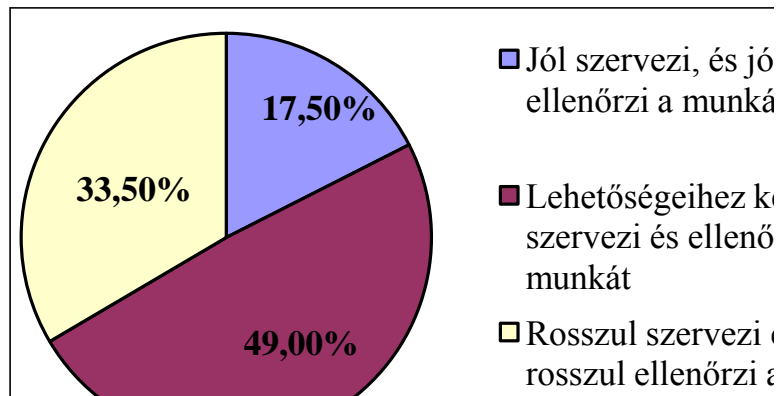
A válaszadók 8%-a (2. ábra) tett már panaszt a közfoglalkoztatottak által végzett munkára, míg 20%-uk csak fontolgatta. A megkérdezettek 72%-a nem tett panaszt a munkavégzésre.

Válasz lehetőségek	Értékelhető válaszok (%)
Munkájukért több munkabért érdemelnének	29
Munkájuk arányban van a bérükkel	57
Munkájukért kevesebb munkabért érdemelnének	14

8. táblázat: Arányban van-e a közfoglalkoztatottak munkabére az általuk végzett munkával
(Forrás: saját felmérés alapján)

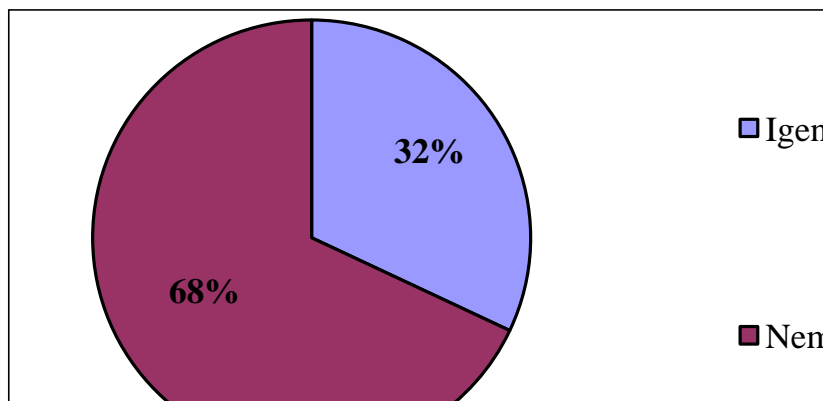
A megkérdezettek 29%-a (8. táblázat) gondolja úgy, hogy a közfoglalkoztatásban résztvevő személyek munkájukért több munkabért⁵ érdemelnének, 57% véli azt, hogy munkájuk arányban van a bérükkel, 14% viszont kevesebb munkabért adna a közfoglalkoztatottaknak (a közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér a 1.2 fejezetben részletesen ismertetésre került).

⁵ A teljes munkaidő esetén (8 óra) bruttó 77.300,- Ft/hó, legalább középfokú iskolai végzettséget és szakképesítést igénylő munkakör betöltése esetén a teljes munkaidőben foglalkoztatott közfoglalkoztatási bér a teljes munkaidő esetén (8 óra) bruttó 99.100,- Ft/hó.

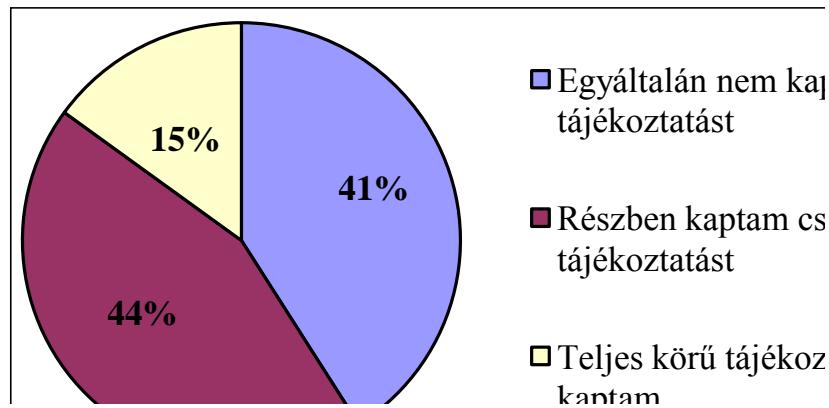
3. ábra: A közfoglalkoztató megfelelően szervezi és ellenőrzi a közfoglalkoztatottak munkáját
(Forrás: saját felmérés alapján)

A megkérdezettek mindössze 17,5%-a gondolja úgy (3. ábra), hogy a közfoglalkoztató jól szervezi és ellenőrzi a közfoglalkoztatottak munkáját. A válaszadók közel fele 49%-a mondta azt, hogy a közfoglalkoztató lehetőségeihez képest szervezi és ellenőrzi a közfoglalkoztatottak munkavégzését. Viszonylag nagy számban 33,5%-ban vélik úgy a felmérésben résztvevő edelényi lakosok, hogy rosszul szervezik és rosszul ellenőrzik a közfoglalkoztatottak munkáját. A 0,5%-os eltérés abból adódik, hogy az egyik megkérdezett úgy vélte a közfoglalkoztatók jól szervezik a közfoglalkoztatottak munkáját viszont rosszul ellenőrzi. Ezért a megkérdezett véleményét 0,5 – 0,5%-ban osztottam szét a válaszok között.

4. ábra: Kellemetlennek (megalázottnak) tartja-e a közfoglalkoztatotti munkaviszonyt
(Forrás: saját felmérés alapján)

Vizsgáltam, hogy a város lakossága, hogyan vélekedik a közfoglalkoztatott munkaviszonyról, kellemetlennek, illetve megalázottnak tartják-e azt (4. ábra). A válaszadók 32 %-a gondolta úgy, hogy megalázó és kellemetlen ez a fajta munka, míg a többség 68 % semmilyen kivétlenül nem talál a közfoglalkoztatási munkaviszonyban.

5. ábra: Mennyire tájékoztatták Edény városában indult vagy induló közfoglalkoztatási programokról azok céljairól és eredményeiről
(Forrás: saját felmérés alapján)

A megkérdezetteknek csaknem fele, azaz 49%-uk írta le összegzett véleményét a közfoglalkoztatásról. Véleményükben főként a munka minőségét, a munka szervezését és ellenőrzését bírálták. A leírt vélemények arról árulkodnak, hogy az emberek nincsenek tisztában a városban indult közfoglalkoztatási programok céljával. Ezt alátámasztja a közvélemény kutatás eredménye is (5. ábra), hiszen a válaszadók 41%-a egyáltalán nem kapott, míg 44%-uk is csak részben kapott tájékoztatást a városban induló közfoglalkoztatási programokról. A megkérdezettek mindössze 15%-a kapott teljes körű tájékoztatást.

A megkérdezettek a közfoglalkoztatást fontosnak és szükségesnek tartják. A közfoglalkoztatás rendszerét „jelen formában” sok esetben fölöslegesnek, de a semminél többnek ítélik. A tájékoztatás hiánya miatt nem értik a foglalkoztató és a foglalkoztatottak nehézségeit. A lakosság a foglalkoztatótól azt várja, hogy „keményen” és szigorúan lépjen fel a közfoglalkoztatottak szemben, „kényszerítse” őket munkára. A közfoglalkoztatottól pedig, hogy keményen dolgozzon.

4. ÖSSZEGZÉS

A közfoglalkoztatók a programok megvalósításával a korábbi években elmaradt beruházásokat, beszerzéseket (kis- és nagy értékű tárgyi eszközök) igyekeztek pótolni és kevésbé a foglalkoztatás bővítésére koncentráltak. A vizsgálat során megfigyeltem, hogy a közfoglalkoztatás keretében végzett tevékenységek jelentős része nem fejlesztésekre, hanem a meglévő értékek megővésére törekedett. Amennyiben a közfoglalkoztatónak a munkaruhák, védőeszközök, gépek, eszközök, építőanyagok beszerzését közbeszerzési eljárás keretein belül kell lebonyolítania nagyon fontos, hogy a folyamatokat azonnal indítsa el. A megkérdezettek és a saját tapasztalatom az, hogy nem áll elegendő idő a közfoglalkoztatási program elnyerésétől a program indításáig arra, hogy egy (problémamentes) közbeszerzési eljárást a foglalkoztató lefolytasson. A közbeszerzési eljárások indítása előtt meg kell történnie a munkavállalók felvételének (vagy legalább kiválasztásának), mert addig a munkaruhákat, egyéni védőeszközöket (a méretek miatt) nem tudják megrendelni. Amennyiben a foglalkoztató az elhúzódozó közbeszerzési eljárás miatt nem tudja időben beszerezni a munkafolyamatok elvégzéséhez szükséges munkaruhákat, védőeszközöket, gépeket, eszközöket, építőanyagokat a foglalkoztatás nem kezdődhet meg, ugyanis a munkáltató nem tudja biztosítani a munkavégzéshez szükséges feltételeket.

A vizsgálat során kiderült, hogy a munkáltatónak a legnagyobb problémát a munkavállaló alkoholfogyasztása jelenti. Minden munkavállaló maga felel azért, hogy munkaköri feladatait egészségesen és biztonságosan lássa el. A munkavállalónak tisztában kell lennie az alkoholfogyasztás veszélyeivel (pl. alkoholos befolyásoltság alatt csökken az ember figyelme és teljesítménye). Az alkohol és kábítószer használatának visszaszorítása érdekében a foglalkoztatónak meg kell vizsgálni a munkakörnyezetben azokat a környezeti tényezőket, amelyek növelik a stressz és a szorongás kialakulását. A foglalkoztatónak az alkohol és a kábítószer fogyasztókra vonatkozó világos és egyértelmű belső szabályzatot kell kialakítania (az alkoholfogyasztás teljes tilalma). Minden esetben

törekedni kell annak szigorú betartására. Lehetőséget kell biztosítani a munkavállalónak – amennyiben szüksége van rá, hogy kezelésben, rehabilitációban részesüljön. Figyelembe kell venni, hogy az alkoholizmusból való kilábalás hosszadalmas, a felépülés az érintett együttműködése nélkül nem valósulhat meg. Elő kell segíteni, hogy a munkavállaló könnyen igénybe vehesse a tanácsadást, a kezelést és a rehabilitációt. Az alkoholizmussal és a drogfogyasztással kapcsolatos ismertető füzeteket kell elhelyezni. A munkáltatónak javasolt az alkohol és droproblémákkal küzdő munkavállalók segítéséhez cselekvési tervet készíteni, esetleg szükséges lehet szakemberek bevonása.

A vizsgálat közfoglalkoztatás programokra jellemző, hogy a foglalkoztatottak többsége szakképzettséget nem igénylő, alacsony presztízsű munkát végez. Jelentősen kevesebb azok száma, akik szakképzettséget igénylő tevékenységet végeznek. Azoknál a munkavállalóknál, akik szakképzettséget nem igénylő munkát végeznek, a közfoglalkoztatási program nem éri el célját, hiszen nem segíti a munkaerőpiacra történő kilépést, a készségek és képességek fejlesztését, munkatapasztalatok megszerzését.

A megkérdezett munkavállalók és kutatásom alapján is a közfoglalkoztatás legnagyobb problémája az alacsony fizetés (ami a létminimum szintjétől jelentősen elmarad), a rövid idejű (2-5 hónap) munkaszerződés – ami kiszámíthatatlanságot és bizonytalanságot okoz – valamint a munkakörülmények gyakori változása, ami presztízsvesztéssel, kellemetlenséggel jár. A munkavégzéssel kapcsolatban, sok esetben problémát jelent az öltözési és mosdási lehetőség hiánya, az illemhely (beleértve a munkaterületekre kihelyezendő mobil illemhelyet is) hiánya, valamint a védőfelszerelések hiánya vagy minősége (állapota).

A közfoglalkoztatás fő célját, hogy a foglalkoztatottakat hosszú távon visszavezesse az elsődleges munkaerőpiacra egy közfoglalkoztató sem tudta teljesíteni. A közfoglalkoztatási programokból kilépők többsége ismét közfoglalkoztatotti vagy munkanélküli státuszba kerül. Ezért a munka nélkül maradt személyek minden típusú közmunkát elfogadnak iskolai végzettségtől függetlenül, ugyanis tisztában vannak azzal, hogy ha kiesnek a „rendszerből”, minden esélyüket elvesztik a minimális életfeltételeik biztosítására.

5. FELHASZNÁLT IRODALOM

[1] Belügyminisztérium Közfoglalkoztatási és Vízügyi Helyettes Államtitkárság Közfoglalkoztatási és Logisztikai Főosztályának tájékoztató anyagai (2014): Amit a közfoglalkoztatásról tudni kell... - Tájékoztató a közfoglalkoztatás rendszeréről {online} http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=nfsz_kozfoglalkoztatatas (Letöltés időpontja: 2014.10.26. 17 óra 39 perc).

[2] Edelény város honlapja: Edelény város módosított Hosszútávú Településfejlesztési Koncepciója (2012) 5. oldal {online} http://www.edeleny.hu/doc/telepules_fejlesztési_koncepcio.pdf (Letöltés időpontja: 2014.10.30. 13 óra 20 perc).

[3] A 2005.évi Jelentés a területi folyamatok alakulásáról és a területfejlesztési politika érvényesüléséről (2.resz-I.2_TARSADALOM.pdf – 97. oldal) {online} <http://www.vati.hu/static/otk/hun/2tarsadalom.pdf> (Letöltés időpontja: 2014.10.30. 17 óra 42 perc).

[4] Koltai Luca – Kulinyi Márton (2013): A közfoglalkoztatást szervezők értékei {online} http://www.esely.org/kiadvanyok/2013_5/koltai.pdf (Letöltés időpontja: 2014.11.03. 19 óra 17 perc).